

2.4. PROGRESJONSPLANER

2.4.0 SOSIAL KOMPETANSE, LEK OG TRIVSEL

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap

- Leken er ein grunnleggande livs-og læringsform som barn uttrykker seg gjennom
- Et aktivt og tydelig personale er nødvendig for å skape et varmt og inkluderende sosialt miljø. Annerkjennende og støttende relasjoner er et grunnlag for utvikling av sosial kompetanse

Alder	Prosessmål	Verktøy/personal
1-2	<ul style="list-style-type: none">• Observerer andre barn• Viser ulike følelser• Samspill i "titt-tei"-leik• Smiler og viser glede• Søker andre barn og voksne• Takler adskillelse• Stell – måltid – hvile er en god opplevelse• Begynnende samspill, turtaking• Utforskar gjenstander og leketøy• Er aktiv i grovmotorisk lek, tumlelek	<ul style="list-style-type: none">• Skaper trygghet og tilgjengelighet fysisk og psykisk.• Gi barna ulike leker og materiell.• Gi bekreftelse på barnets initiativ.• Rom og tid for tumleleken. Kunnskap om barnas tumlelek.• Respekt for barns følelser. Sette ord på glad-lei seg.• Være aktive i samspill med barna.• Forståelse for titt-tei-leken
2-3	<ul style="list-style-type: none">• Gjør krav på sine leker• "Gir" frå seg leker til andre barn• Tør å visa følelser• Liker å være i lag med andre barn• Finner trygghet i nye situasjoner• Samarbeidsvillig i aktiviteter• Har evne til empati (f.eks. ser når andre blir lei seg)• Kan motta og forstå en beskjed• Kan holde oppmerksomheten over kortere tid• Prøver ut leketøy, funksjonslek• Leker parallell-lek, imiterer• Har et variert lekerepertoar• Begynnende late-som-om-lek	<ul style="list-style-type: none">• Være tilstede og bekrefte barnas lek.• Lære barna å være inkluderende• Tilby ulike leker/lære barna ulike leker• Være bevisst i ord og handling. Bruke ulike virkemidler.• Opptre høflig-lære barna om høflighet• STEG FOR STEG
3-4	<ul style="list-style-type: none">• Har et rikt indre liv, har fantasi• Tar kontakt med andre• Blir tatt kontakt med av andre barn• Utvikler vennskapsbånd• Behersker "på liksom"-leken, evne til å gå inn i ulike roller, rollelek• Mestrer tur-taking.• Viser empati (f.eks. trøster når andre gråter)• Bruker lokaler og leker allsidig• Gir uttrykk for mestringsglede• Tar initiativ til alenelek• Blir værende i leken• Deltar i aktiviteter• Leker med andre barn• Tar initiativ til alene-lek• Blir verende i leiken• Meir utholdende i leken	<ul style="list-style-type: none">• Støtte og inspirere barna i leken• Være tydelig rollemodell.• Være gode mot hverandre. Bruke ulike virkemidler.• Bruke permen "Samtalebilder"• STEG FOR STEG
4-5	<ul style="list-style-type: none">• Forstår og kan de "sosiale spillereglene", evne til samspill og samleik• Samarbeid med andre barn.• Har ein viss Selvkontroll, viser følelser uten at det går	<ul style="list-style-type: none">• Må ha kunnskap om barns lek/lekesignaler.• Legge til rette for

	utover andre <ul style="list-style-type: none"> • Deltar i regelleker • Er ikke avhengig av voksne i lek • Har knyttet vennskapsbånd • Tørr å prøve ting, -takle utfordringer • Kan holde oppmerksomheten over lengre tid • Taklar overgang frå en aktivitet til en annen • Har kunnskap om seg selv • Er selvstendig i hverdagsaktiviteter • Konstruksjonslek • Aktiv i rollelek • Deltar i regellek • Forstår lekesignalene 	konstruksjonslek. <ul style="list-style-type: none"> • Sette seg inn i barnekulturen. • Hjelpe barn inn i lek • De voksne viser at de kan samarbeide med andre • Ha selvkontroll (følelser). • Bruke filosofi plakatene • Drama • STEG FOR STEG
5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Mottar og forstår en kollektiv beskjed • Kan gjøre prososiale handlinger (som er til nytte for andre) • Viser Akseptable følelsesuttrykk • Er initiativrik og sosialt aktiv utan å opptre som "verdensmester" eller trykka andre ned • Forståelse for at vi er likeverdige. • Tar initiativ til aktivitet og samspill og er en positiv faktor i gruppa • Tør å protestere, argumentere og hevde egne synspunkt • Tar kontakt på en positiv måte • Positiv selvhevdelse • Viser trygghet • Klarer å kjede seg i perioder, tåler å "drive litt" uten å bli aktivisert av en voksen • Innretter seg etter ordensrutiner • Tar i mot enkle ansvarsoppgaver • Enkel konfliktløsning • Kjenner sine sterke og svake sider, er bevisst om hva en mestrer • Er bevisst om hvordan en lærer noe nytt • Lar seg rive med i rollelek, viser gleder, spøker og har det moro • Leker mer avansert konstruksjonslek med innslag fra virkeligheten • Mer selvstendig i regel-lek, mestrer enkle spel og leker, med mindre voksenstøtte enn før 	<ul style="list-style-type: none"> • Tilføre ting i leken for å opprettholde leken. • Tilby å fortsette leken. • Gi barna ansvar for å mestre reglene. • Være inkluderende. Respekt for hverandre- og at alle er likeverdige • Bruke filosofi plakatene • Bruke drama som virkemiddel • STEG FOR STEG

BARN I FOKUS (MI-MANGE INTELLIGENSER): I løpet av barnehageåret får barna være i fokus . Barna får velge aktiviteter og barnet føler seg viktig og sett. Vi prøver å ta med oss dette barnet i alt som skjer som er relevant for barnet å delta på. Barna får planlegge samling, velge bøker, hjelpe de voksne osv. Målet er å styrke barnas selvtillit, selvfølelse og skape fellesskap.

DEN GODE STOL(MI-MANGE INTELLIGENSER): I løpet av uka når barnet er i fokus sitter det i den gode stoll. Her skal de andre barna si noe positivt til barnet f.eks du er flink å elle liker... Leken oppleves positiv og barna lærer å rose hverandre, ta imot ros, lytte til hverandre, og være midtpunkt.

FELLESSLAMLINGER: En dag i uka har vi fellessamling. Fokus er fellesskap og glede. Drama og musikk er det sentrale. Dramatisering fra hverdagen i barnehagen, fra bøker, tema og årstider. Dette blir knyttet opp til sosial kompetanse

2.4.1 FAGOMRÅDE: KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST

Kommunikasjon foregår i et vekselspill mellom å motta og tolke et budskap og å selv være avsender av et budskap. Både den nonverbale og den verbale kommunikasjonen er viktig for å utvikle et godt muntlig språk. Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold.

- Personalet må være seg bevisst sin forbildefunksjon for hvordan en lytter, gir konstruktiv respons og bruker kroppsspråk, talespråk og tekst.
- Personalet må skape et språkstimulerende miljø for alle barn og oppmuntre til å lytte, samtale, og leke med lyd, rim, rytme og fabulera med hjelp av språk og sang.
- Personalet skal være seg bevisst hvilke etiske, estetiske og kulturelle verdier som formidles

Alder	Prosessmål	Verktøy/personal
1-2	<ul style="list-style-type: none">• Forstår en del vanlige hverdagsord• Bruker peking som kommunikasjon.• Navngir ting/personer med egne ord.• Begynnende et-ordsytringer• Læra enkle kvardagsord ved hjelp av sanger og vers• Enkle eventyr rim og regler	<ul style="list-style-type: none">• Setter ord på her og nå situasjoner.• Bruker enkle pekebøker.• Enkle sanger, rim og regler m/bevegelser.• Gjentakelser
2-3	<ul style="list-style-type: none">• Forstår instruksjon med to ledd, f.eks.legg bamsen i sengen• Setter selv navn på vanlige hverdagsord. Bruker 2 –3 ordssetninger• Barna lærer ulike rim og regler• Kan enkle bevegelser/miming i forhold til bevegelsesanger, rim og regler• Bli kjent med forfatter Alf Prøysen	<ul style="list-style-type: none">• Bruker språket aktivt, navngi og gjentar det som barna sier på en riktig måte.• Bruker billedbøker med lite tekst.• Rim/regler og sanger med illustrasjoner.• Lesestund• Snakkepakken• DRAMA
3-4	<ul style="list-style-type: none">• Uttalen er forståelig for ukjente• Forstår noen fargenamn• Gjengir deler av kjente rim/regler og sanger• Har forhold til tekst/bilde i bøker,-øve på å lytta.• Kjenner sin bokstav• Bli kjent med Norske Eventyr	<ul style="list-style-type: none">• Tilby et variert "bibliotek".• Lesestund.• Samtale med barna enkeltvis og i gruppe.• Bruke språket bevisst. Lære barna begrep Navngi farger.• Bruke aktivt rim/regler/sanger.• Synliggjøre navn-bokstaver.• Bruke bokstav- perm med regler og rim.• Enkle eventyr.• Drama

4-5	<ul style="list-style-type: none"> • Forteller en historie med en viss sammenheng. • Uttaler rette konsonantsamansetninger • Bruker språket for å uttrykke følelser og i begynnende konfliktløsning. • Interesse for begynnende lekelesing/skriving. • Kjenner navnebilde sitt og mor, far, sin bokstav • Mestrer å lytta til enklare bøker/ historier • Bli kjent med forfatter Torbjørn Egner 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvide med flere begreper. • Være lyttende- dikte historier. • Barnesamtale. • Konfliktløsning- bruk av hånddukker/drama. Sette ord på situasjonen/følelser. • Vise interesse for tal og bokstaver- gi tilgang på. • Støtte barns initiativ- rim/regle, drama, lesing. • Legge til rette for lekeskriving (skule, butikk) • Bruke bøker • Språksprell • Lesestund • Drama
5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Mestrer hverdagspråk med vanlig og riktig setningsstruktur, småord og bøyninger. • Kan lytte til lyder og rytme i språket og er fortrolig med tallsiffer og bokstaver • Forstår tidsbegrep; i går, i dag, morgen, kveld. • Forstår og kan utføre kollektive beskjeder. • Bruker rimord, tøyser og leker med språket. • Mestrer dialog/samtale. • Kan være konsentrert over tid og lytta til bøker/historier. • Kan skrive navnet sitt, kjenner navnet til familien og har kjennskap til flere bokstaver. • Barna deltar i barnesamtalar og møter • Kan navn på dager i uken • Kan etterfortelje ein historie • Bli kjent med forfatter Anne Kath Vestly og Astrid Lindgren 	<ul style="list-style-type: none"> • Være lyttende og gjentakende på det barna sier. • Bruke tidsbegrep i samtale. • Være tydelige voksne. • Legge til rette for rimelotto/spill. • Oppmuntre til å skrive navnet. Aktiv bruk av bokstaver. • Tilpasse bøker etter alder. Barnesamtale- sette av tid. • Bruke Mattemeis-tur • Kunnskapsspillet, • Fortsettelsesbøker. • Lesestund. • Bruke mer avanserte bøker • Ta i bruk ikt(pc) • Dikte historer • Bruke drama

2.4.2 FAGOMRÅDE: ANTALL, ROM OG FORM

Gjennom lek, eksperimentering og kvardagsaktiviteter utvikler barna sin matematiske kompetanse. Barnehagen har et ansvar for å oppmuntre barns egen utforskning og legge til rette for tidlig og god stimulering.

- Personalet må være lyttende og oppmerksomme i forhold til den matematikken barnet uttrykker gjennom lek, samtaler og hverdagsaktiviteter.
- Personalet må støtte matematisk utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer

Alder	Prosessmål	Verktøy/personal
1-2	<ul style="list-style-type: none">• Begrep: Stor – liten• Begrep: Over – under- Oppi• Begynna å se likheter og ulikheter• Utforskning og undring	<ul style="list-style-type: none">• Benevne antall ved påkledning, måltid(rutinesituasjoner)• Bruke begrep- vise konkret• Bruke sanger/bøker. Vise og gjenta
2-3	<ul style="list-style-type: none">• Telleremser 1, 2, 3• Begynnende klosserek• Utforsker / prøver ut ulike materiale• Begrep: liten – mellom – stor• Mengde 1-2 (forskjell på en og mange)• Sortering (f.eks. farge, størrelser)• Begynnende fargeforståelse• Systematiserer lekematerialet (f.eks. alle bilene etter hverandre)	<ul style="list-style-type: none">• Telle med barna• Være tilstede. Sette ord på det barna gjør.• Bruke rim/regler med tall• Bruke fortelling/eventyr• Bruke ulikt materiell til sortering, størrelser og farge
3-4	<ul style="list-style-type: none">• Begynnene kjennskap til måleredskap (volum, lengde, vekt)• Begynnene logisk tenking – enkle resonnement• Konstruksjonslek (klosser, duplo, puter, sand)• Utvider sorteringsbegrepet (egenskap, farge, former, størrelser)• Forstår noen fargenavn• Utvider størrelses-begrepet: høyde, bredde, tykkelser• Forstår turtaking i spill, behersker spilleregler og liker å spille spill• Forstår parkopling mellom tallord og objekt (f.eks. sier en bamse og sier tallet en)	<ul style="list-style-type: none">• Bakeaktivitet• Bruke begynnende telling.• Gi rom /tid for puzzlespill/enkle spill• lek med vann-sand/bruk av former• Bevisste voksne-matematiske språket• Dekke bord
4-5	<ul style="list-style-type: none">• Utvider matematiske begrep: fram, tilbake, sidelengs, osv.• Telleramse opp til 10• Forstå mengde opp til 5 (5 fingre)• Mønster• Setter ting i system• Begynnende forståelse for symmetri og form• Kan fargene• Stiller spørsmål om hvordan ting fungerer• Kjenner igjen bokstav og tall (symbolene)	<ul style="list-style-type: none">• Bruke aktivt matematiske begreper. Styrke barns nysgjerrighet.• Gi redskaper til inspirasjon i leken/eksperimentering• Bruk av bøker/telling/mengde• Undring i lag med barna• Legge til rette for bruk av tall/telling• Spillaktiviteter
5-6	<ul style="list-style-type: none">• Telleramse opp til 20• Mengde opp til 10, TELLER FRÅ 5 NED TIL 0• Kan begrepene: firkant, trikant, sirkel• Rekkefølge (f.eks. følge oppskrift, ta tur, stille opp etter størrelse)• Symmetri• Klassifisering, ordning, sortering, sammenligning• Kunna tenke logisk og ressonere• Tall og bokstaver• Få erfaring med ulike typer mål, måleenheter og måleredskap (f.eks. temperatur, lengde, vekt, volum, tid)• Få kjennskap til sammenhengen mellom matematikken i hverdagen og "faget" matematikk	<ul style="list-style-type: none">• Legge til rette for spillaktiviteter.• Bruke det matematiske språket i her og nå situasjoner. Være bevisste voksne.• Legge til rette hverdagsaktiviteter slik at barna får stå sammenheng med tal og antall, retning, måle, veie, volum. Eks baking.• Gi barn impuls/erfaring med design former og mønstre. Legge til rette for bruk av data for å arbeide med matematikk• Bruk av mattemeis på tur• Kunnskapsspillet

2.4.3 FAGOMRÅDE: ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI

Etikk, religion og filosofi er med på å forme måter å oppfatte verden og mennesker på og preger verdier og holdninger. Religion og livssyn legger grunnlaget for etiske normer. Den etiske veiledning barnehagen gir barn, må ta hensyn til barnets forutsetninger og det enkelte hjemms kulturelle og religiøse eller verdimesse tilknytning.

ALDER	PROSESSMÅL	VERKTØY
1-2	<ul style="list-style-type: none">Lære tradisjonell bordskikk eks synge og takke for matenLærer å deleLærer å vise omsorgOpplive stemningen ved ulike høytider	<ul style="list-style-type: none">Rollemodell (vise hvordan vi omgås hverandre.Skape stemning
2-3	<ul style="list-style-type: none">Lære tradisjonell bordskikk eks hjelpe/sende til hverandreSamtaler og undringRettledning i konflikter.Opplive gleden ved ulike høytider og merkedager - lærer enkle sanger knyttet til disse	<ul style="list-style-type: none">Tydelig voksen- høflighet (tak, versagod, unnskyldHjelpe barna til å forstå forskjell på rett og galt ,bruke stoppmetoden.Undre seg i lag med barna.Bruke sanger
3-4	<ul style="list-style-type: none">Oppliver rom for undring,tenking og gode samtaler.Blir kjent med tradisjoner knyttet til høytider,religioner og livssyn.Ser konsekvenser av sine handlinger.Utvikle toleranse-interesse for hverandre.Deltar i demokratiske prosesser.tilegne seg grunnleggende normer og verdier	<ul style="list-style-type: none">Hjelpe barna i konfliktsituasjoner til å finne konstruktive løsninger.Bruke rollespill/bøker.Snakke positivt om at vi er ulike.Være bevisst vårt eget forbilde, at vi voksne aksepterer hverandre
4-5	<ul style="list-style-type: none">Innsikt i kristne høytider/tradisjoner som er representert i barnehagenInnsikt i kristne grunnverdier eks ærlighet,toleranse, Rettferdighet og tilgivelse) og deres plass i samfunnetLærer "den gyldne regel"	<ul style="list-style-type: none">Bruke litteratur- enkle illustrasjoner- flanellografGi rom for undring sammen.Skape interesse for ulike måter å leve på
5-6	<ul style="list-style-type: none">Barna kjenner til høytider religion,etikk og filosofi som en del av kultur,tradisjon og samfunnUndring over livets mangfold, naturen, liv og død.Respekt for andres bakgrunn uansett kultur eller religion.Lærer hva "Den gyldne regel betyr i praksis"	<ul style="list-style-type: none">Møte barns tro, spørsmål, undring med alvor og respekt.Skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse.Gi kunnskap ved å bruke bøker-samtale, kunst og sanger.Skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse.Kjenne til ulike religioner som er representert i barnehagen.Samtale omkring hvordan vi skal være overfor hverandre.Bruke glupområdene-den gode stol- vi er forskjellige

2.4.4 FAGOMRÅDE: KROPP, BEVEGELSE OG HELSE

Variert fysisk aktivitet både inne og ute er av betydning for utvikling av motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse. Aktiv bruk av natur og nærmiljø gir mange muligheter. Barn er kroppslig aktive, og de uttrykker seg mye gjennom kroppen. Gjennom kroppslig aktivitet lærer barn verden og seg selv å kjenne. Får gode erfaringer med friluftsliv og uteliv til ulike årstider.

Alder	Prosessmål	Verktøy/personal
1-2	<ul style="list-style-type: none"> • Grunnleggende ferdigheter, pinsettrep, rulle, sitte, krype, stå og gå. • Titt tei leken.. • Stabler oppå hverandre Begynnende spising selv. • Prøver å spise selv • Vaske hendene 	<ul style="list-style-type: none"> • Bruke sanger-rim/regler for å lære navn på kroppsdelene. I stellesituasjoner. • Bruke aktiviteter som tar i bruk de grunnleggende ferdighetene. • Bruke titt-tei leken. • Tilby forskjellige tre-stable materiell. • La barna få lov til å spise selv. • Veksling mellom perioder med ro, aktivitet og måltider.
2-3	<ul style="list-style-type: none"> • Putte former i innpassningsbrett • Springer- klatrer opp og ned-gjentakelser. • Begynnende sykling på trehjuls sykkel • Utforsker og eksperimenterer-bli kjent med egen kropp • Spontan aktivitet Alltid i bevegelse. • Gå i trapper med dobbelskritt, holde i gelenderet • Begynnende dotrening • Gå på tur uten vogn 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi rom for /tilrettelegging til å bruke kroppen- trenger rom/plass. • Være mye ute i ulent terreng. • Imøtekomme den spontane aktiviteten fra barna. • Bruk av vollhallen-aktivitetsrom- uteområde.
3-4	<ul style="list-style-type: none"> • Bruker alle grunnbevegelsene • Øve opp finmotorikken-øye/hånd koordinasjon • Begynnende hopping, hinking og lek med ball. • Sykle på trehjuls sykkel. • Veksle trappgang • Dotrening 	<ul style="list-style-type: none"> • Legge til rette for enkle leker eks hermegåsa der en bruker hopping, hinking og lek med ball. • Enkle aktivitetsløyper som stimulerer kroppen. • Oppmuntre barna til å prøve/gi rom for - gi positiv tilbakemelding
4-5	<ul style="list-style-type: none"> • Viser utholdenhet i grovmotoriske aktiviteter • Tegner hodefoting • Øver på å kaste og ta imot stor ball • Lære om sunn/usunn mat. • Utvikle forståelse og respekt for egen og andres kropp- vi ser forskjellige ut. • Øver seg på renslighet. • Mer kontroll på finmotorikken. Øye-hånd koordinasjon. –klippe etter en strek • Hopper med samla bein og øver på å hinke Kan gå i trapp med en fot i hvert trinn. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samtale om sunn/usunn mat og at vi ser forskjellige ut gjennom litteratur/bilde, sanger og aktiviteter, (kims lek) • Legge til rette for aktiviteter i aktivitetsrom, uteområde og på tur. • Inspirere barna til å være utholdende.
5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Tegner og fargelegger med voksent blyantgrep • Får til å balansere på en fot eller å hinke • Klypper etter en strek • Hoppe tau, paradiset, regel lek • Få mer kunnskap om menneskekroppen funksjoner, fødsel vekst aldring og død • Diagonal gange. Mestrer å balansere på en fot eller hinke. • Sykle på tohjuls sykkel. • Ta imot ball. • Kler seg selv nå. • Begynnende forståelse av førstehjelp 	<ul style="list-style-type: none"> • Må ha kunnskap/ sette seg inn i "menneskekroppen/førstehjelp" Hvorfor er det viktig med aktiv bruk av kroppen? • Gi inspirasjon/støtte –legge til rette.

2.4.5 FAGOMRÅDE :KUNST, KULTUR OG KREATIVITET

Gjennom rike erfaringer med kunst, kultur og estetikk vil barn få et mangfold av muligheter for sansing, opplevelse, eksperimentering, skapende virksomhet, tenking og kommunikasjon. Fagområdet omhandler billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design.

Alder	Prosessmål	Verktøy/personal
1-2	<ul style="list-style-type: none"> • Få erfaring med materialer via kroppen • Enkel teknikk • Store bevegelser. . • Rablestadiet • Gir uttrykk med bevegelser via kroppen med musikk/rytme –slå på gjenstander • Drama(kroppspråk/mimikk-lyder) • Bruke sansene- bli kjent med rim/ regler og sanger 	<ul style="list-style-type: none"> • Introdusere en farge om gangen, bruke grunnfarger. • Tilby rett type farger/utstyr. (store ark som er tapet fast) • Lage fingermaling selv. • Tykke fargestifter • Benevne fargenavn. • Tilby enkle teknikker. En til en(utstyr) • Forstå hvorfor vi gjør som vi gjør? • Legge til rette for musikk med bevegelser- verdsette barnas uttrykk • Enkel dramatisering
2-3	<ul style="list-style-type: none"> • Rablestadiet • Beveger seg etter musikk- bruker rommet mer. • Bruke enkle instrument. • Drama- hermer etter dyr, kan leke dyr. Dramatisere nære og kjente ting. • Enkle sanger. • Begynne med kitt- tomisjonalt Skaperglede 	<ul style="list-style-type: none"> • Tykk malekost og tykke fargestifter • De voksne må være bevisste på at barna skal gjøre selv. • Legge til rette for gode varierte musikkopplevelser. Navngi og bruke enkle instrumenter • Bruke enkel dramatisering /enkle sanger. • Vektlegge gjentakelser og imitering. • Tilby bruk av kitt
3-4	<ul style="list-style-type: none"> • Begynnende hodefoting-navngitt rabbel • Ta ibruk ulike redskaper • Musikk ved hjelp av enkel dans/drama/tema –enkel forestilling • Navn på noen instrumenter • Bruker fantasi (inntrykk-uttrykk). • Lære ulike sanger. Lytte 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanlige fargeblyanter – maling og ark • Bruke limstift og saks • Bevisste voksne- vurdere barnas modenhet . • Legge til rette. • Samtale om barns tegninger • Tilgang på utkleddningsklær/utstyr/instrumenter • Egnet rom for musikk – dans-drama • Ulike musikkaktiviteter, Min musikkbarnehage • Gi inntrykk –påfyll. Dramatisere for barna
4-5	<ul style="list-style-type: none"> • Tegner Hodefoting. Sier hva de skal tegne før de tegner. • Bruke vannmaling/flere farger. Prøve flere maleteknikker • Bruke ulike instrumenter • Drama- ulike dramateknikker-enkel forestilling • Ulike sanger. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vannfarger ,silikonpensler • Motivere barna til å uttrykke seg og gi dem mulighet for å finne sine egne uttrykksformer
5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Mer detaljer i tegningene, opptatt av at det skal være riktig. • Kunst/kultur. Møte en kunstner. Tradisjoner innen bomiljø, byggekunst og håndverk, kulturlandskap og kulturminner i lokalmiljøet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Legge til rette for at barna får møte en kunstner. • Være lyttende og oppmerksomme i forhold til barnas kulturelle uttrykk.

	<ul style="list-style-type: none">• Erfare ulike teknikker eks toving,leire,karing,oljemaling m.m• Ulike danser-musikk• Kunstutstilling	<ul style="list-style-type: none">• Oppmuntre og stimulere barn til å iakta estetiske fenomener og detaljer• Tur i nærmiljø på jakt etter byggekunst• Tilby ulike verktøy som staffeli og redskap til leire m.m
--	--	---

2.4.6 NATUR, MILJØ OG TEKNIKK

Naturen gir rom for et mangfold av opplevelser og aktiviteter til alle årstider og i all slags vær. Naturen er en kilde til skjønnhetsopplevelser og gir inspirasjon til estetiske uttrykk. Fagområdet skal bidra til at barn blir kjent med og får forståelse for planter og dyr, landskap, årstider og vær. Kjærlighet til naturen, forståelse for samspillet i naturen og mellom mennesket og naturen.

Alder	Prosessmål	Verktøy/personal
1-2	<ul style="list-style-type: none">• Bruke sansene ute i naturen.(føle, ta, se og høre)• Erfare ulike naturmaterialer.• Små turer• Dyrelyder- ute i skogen/bondegård• Været(eks varmt,kaldt,vind,skyer,regn og sol)	<ul style="list-style-type: none">• Gi rom for undring. Setter ord på.• Ta utgangspunkt i barns nysgjerrighet, interesser og forutsetninger.• Stimulere dem til å oppleve med alle sanser.
2-3	<ul style="list-style-type: none">• Årstidene på tur• Dyra på gården.• Lengre turer• Undring	<ul style="list-style-type: none">• Legge til rette for et besøk på gården.• Bekreftende i forhold til barns undring.• Bruke billedbøker og sanger om dyra.• Snakkepakken. Bruke konkrete (plastdyr)
3-4	<ul style="list-style-type: none">• Årstidene-undring over forandringer• Gleden av og ferdes i naturen• Husdyr-skogsdyr-ville dyr klassifisering og hva nytte gjør dyra• Kildesortering	<ul style="list-style-type: none">• Bruke litteratur, bøker/sanger.• Være undrende i lag med barna.• Legge til rette for aktiviteter.
4-5	<ul style="list-style-type: none">• Årstidene og Livet over-under vann eks blomster/tre,insekter, fugler,fisker• Økosystem-kunnskap om dyras fødsel,vekst aldring og død.• Friluftaktiviteter(mat på tur,tau,spikking m.m• Kildesortering i hverdagen	<ul style="list-style-type: none">• Kunnskap om livet på land og i vann. .• Bruke aktuell litteratur.- faktabøker.• Legge til rette for aktiviteter
5-6	<ul style="list-style-type: none">• Eksperimentere med 4 grunnelementene, ild, luft, jord og vann• Miljøvern(kildesortering) rød tråd gjennom året• 4 årstidene og rett bekledning på tur og samling	<ul style="list-style-type: none">• Sette seg inn i dette faglig.• Legge til rette for spennende aktiviteter.• Bruke aktuell litteratur.• God rollemodell-miljøvern

TURER: Vi kommer til å gå på tur en gang i uka. Barna går med gruppa si, men av og til samarbeider vi med de andre gruppene. Noen går på tur mens andre er igjen i barnehagen. Barna skal bli glad i og kjent med naturen, gi gode muligheter for fysisk utfoldelse, lære barna å ta vare på naturen, lære barna om vekster og dyr, barna skal få være med å bestemme over turen. De voksne må engasjere og undre seg i lag med barna. Tilrettelegge turene etter barnas behov og ønsker. Tilrettelegge for ulike aktiviteter i naturen.

MÅL: Barn og voksne kjenner glede ved å være ute i allslags vær. Barna får kunnskap om naturen, og det å ferdes i den. Barna blir gode Miljøvernere.

TEKNIKK: er nærmere beskrevet under plan for IKT og fagområdet Kunst, kultur og kreativitet. I flere av fagområdene vil vi erfare ulik bruk av teknikk.

2.4.7 FAGOMRÅDE: NÆRMILJØ OG SAMFUNN:

Det skal legges vekt på å styrke kunnskap om og tilknytning til lokalsamfunnet, natur, kunst og kultur, arbeidsliv, tradisjoner og levesett. Barn skal medvirke i å utforske og oppdage nærmiljøet sitt. Barnas ulike erfaringer fra hjem, omgangskrets og reiser vil kunne gi kunnskap om ulike samfunn. Fagområdet omfatter også mediens betydning for barns hverdag.

Alder	Prosessmål	Verktøy/personal
1-2	<ul style="list-style-type: none">• Bli trygge på seg selv, voksne og barn i barnehagen.• Bli kjent med hverandres familier• Bli kjent med barnehagens nærområde• Gi barna en begynnende opplevelse av medvirkning	<ul style="list-style-type: none">• Gi barna positiv oppmerksomhet- gi omsorg• Møte barna på en likeverdig måte uavhengig av kjønn• Møte voksne som gode rollemodeller i forhold til likeverd og demokrati
2-3	<ul style="list-style-type: none">• Utvide opplevelsene i nærområdet til barnehagen• Bli kjent med hverandres familier• Oppleve seg selv som en del av nærmiljøet• Tilpasse medvirkning etter alder-modning	<ul style="list-style-type: none">• Møte barna på en likeverdig måte uavhengig av kjønn. Gode rollemodeller i forhold til likeverd og demokrati
3-4	<ul style="list-style-type: none">• Erfare at de er likeverdige og bidra til fellesskapet• Opplever at jenter og gutter er likeverdige• Hva trenger familien min i nærmiljøet, hus,butikk, lege, politi, brannbil, postkontor, kirke, skole osv• Mor og far sin arbeidsplass	<ul style="list-style-type: none">• Gi barna følelse av at de er savnet og viktige i gruppa ved fravær .• Arbeide med likestilling, hvem er vi? Tilby aktiviteter som ivaretar likestilling.• Tur i nærmiljøet for å se på hvor barna bor og hva familien trenger
4-5	<ul style="list-style-type: none">• Bli kjent med endringene i lokalmiljøet (utbygging, veier osv.• Hvor bor vi? Verdalen/klepp/Rogaland-Norge. Vite at samene bor i Norge.• Kjennskap til at det fins ulike land-FN og barnekonvensjon og rettigheter• Jordbruk-Særheim	<ul style="list-style-type: none">• Være oppdatert og opptatt av samfunnet og vise interesse for barnas bomiljø og lokalmiljøets mange muligheter. Bruke nærmiljøet ressurser til gode opplevelser . Kunne noe om lokale begivenheter.• Bruk av enkelt atlas-lokale kart• kunnskap om barnekonvensjonen.
5-6	<ul style="list-style-type: none">• Få kunnskap om samene som Norges urbefolkning-levemåter/klima.• Hvordan besteforeldre-foreldre levde som barn sammenligna med samer og barn i andre land• FN-barnekonvensjon• Erfare at alle mennesker, uansett alder, kjønn og forutsetninger, inngår og bidrar til barnehagens fellesskap.• Være bidragsyter i nærmiljøet	<ul style="list-style-type: none">• Kunnskap om samene, bruke litteratur, film og sang• Kunnskap om barnekonvensjonen.• Bruke media som læring (internett) Aviser og tv

2.4.8 IKT- informasjon og kommunikasjons teknologi

”Barn bør få oppleve at digitale verktøy kan være en kilde til lek, kommunikasjon og innhenting av kunnskap”

HVA ER IKT BARNEHAGEN?

-pc-programmer word, tegneprogram osv. Skanner, skriver, lamineringsmaskin, digitalt kamera, mikrofon og lydopptak, spill, animasjoner, internett, cd/dvd spiller, ,mp3 spiller,overheadprojektor, projektor, miksmaster, oppvaskmaskin, vaskemaskin m.m.
Bruk av ulike verktøy/teknikker.

IKT kan en bruke i alle fagområdene og skal være en naturlig del av innholdet på lik linje med språk og antall, rom og form.

Alder	PROSESSMÅL	VERKTØY-PERSONAL	
1-3 år			
	DIGITAL KAMERA Se i display bilder som voksne har tatt	Voksne tar bilder av barna	
	CD-SPILLER Erfare bruk av cd spiller	Vise barna hva som skjer når vi setter på cd spiller	
	OVERHEAD Erfare bruk av overhead	Legge favorittting på overhead og se hva som skjer	
	KOPIMASKIN Erfare bruk av kopimaskin	Vise hva som skjer når vi kopierer	
Alder 3-6	DIGITAL KAMERA-VIDEOKAMERA Ta bilder-filme. Velge ut bilder. Få fotooppdrag eks stort-lite eks ulike tema. Laste inn bilde/film i pc Skrive ut Se seg selv på film	Kunnskap om bildebehandling og overføring av bilder /film til pc Ta bilde og filme barna	
	SKANNER/LAMINERE-SKRIVER Skanne inn tegninger og bilder. Laminere og lage bok-skrive ut	Være inspirator, vise og forklare	
	PC PROGRAM PAINT OG WORD Tegne og skrive. Skrive på bilde og i Word. Lagre Snakke inn lyd i pc	Kunnskap om paint og word	
	MUS-TASTATUR Bruk av øye-hånd. Bruk av lek og lær spill. Skrive bokstaver i word/paint. Finne bokstaven sin plass	Være tilstede- rettlede barna	.
	CD-SPILLER/PROJEKTOR Barna får være med å se hvordan cd spilleren virker. Hvilke funksjoner den har? Høre musikk-velge sang i lag med den voksne. Se bilder/tegninger på veggen med projektor	Den voksne viser og forklarer. Kunne bruk av projektor	
	ANIMASJON- LYD Lage animasjonsfilm. Spille inn lyd-fortelling	Kunnskap om å lage animasjon og bruk av lydinnspilling	

